
Anneldelse af, og nogle Bemærkninger til,
Baronet John Sinclairs Code of
agriculture.

Under Titel: Code of agriculture har det engelske Landhuusholdnings, Selskabs (Board of agricultur) berømte Stifter, Baronet John Sinclair udgivet et Skrivt, der henhører til de mærkværdigste og lærerigste, den landoeconomiske Litteratur har at fremvise, da man i hvilket som helst andet Skrivt forgjæves skulde søge en saadan Samling af Erfaringer, som her findes.

Forfatteren siger i sin Indledning, at han fra hiint Landhuusholdnings, Selskabs Stiftelse, blandt hvis Niemed var, at indsamle Erfaringer fra Storbritaniens forskjellige Provindser, pønsede paa at udgive et Værk som dette, hvor Landmænd, uden at randsage i volumineuse Værker, kunde indsamle de Erfaringer, som dette Selskabs Skrifter indeholde.*) Førend under nærværende Periode,

*) Board of agriculture Skrifter bestaae af nogle og 80 Dele.

tilføjer han, kunde imidlertid et saadant Foretagende ei med Held iværksættes, thi Agerdyrkningskunsten var tvivlsom og mysteriøs, da Sænnen, uden at undersøge Forfædrenes Fremgangsmaade og de Grundsætninger hvorpaa den hvilede, blindt hen fulgte den; og paa samme Tid vare de, der kunde forklare Kunstens Regler, sjelden saa heldige, at have Erfarenhed. Først nu, da saa utallige Forsøg ere gjorte, og saa mange deraf følgende bekjendtgjorte Forbedringer iværksatte, kunde et Skrivt af dette's Natur leveres. Dog vare Bøger ei ene tilstrækkelige, til at gjøre Værket fuldkommen gavnende. Forfatteren indsaae, at han til dette Diemed's Opnaaelse burde — omgaaes og tale med praktiske Agerdyrkere om Landøeconomiens forskjellige Gjenstande — tage deres Avlsbrug i Diesyn — paa Stedet selv gjøre sig bekjendt med deres Foretagender — sammenligne forskellige Landes Agerbrug — og frem for alt, ei for meget i det Smaa, selv vare Agerdyrker.

Efter modent Overlæg fandt Forfatteren det hensigtsmæssigt, at dele Skrivtet i fem Afdelinger, som hver især har forskellige Underafdelinger.

I 1ste Afdeling betragter Forfatteren nogle præliminaire Gjenstande, hvorpaa Landmanden, inden han modtager et Agerbrug, især bør tage Hensyn; saasom: Climaten, Jordsmonnet, Underlaget, Beliggenhed, Hvidebeliggenhed og Skraaning, o. s. v.

I 2den Afdeling betragter han de Midler, hvorpaa et heldigt Udfald fornemmeligen berouer: Capitalen, ordentlig Regnskabsforeelse, Arbeidernes hensigtsmæssige Indretning, Tjenestefolk, Besætning o. m.

Den 3die Afdeling handler om de forskellige Midler, hvorved Jordens Forbedring kan iværksættes, saasom: Opdyrkning, Indhegning, Sjødskning m. m.

I 4de Afdeling taler han om de forskellige Maader, hvorpaa Jorden kan benyttes, nemlig: som Agerland, Græsland, som Haven eller Frugthave, som Skov eller Plantage, og

I 5te Afdeling fremsætter han nogle generelle Betragtninger over Midlerne, hvorved et Lands Tilstand kunde forbedres, nemlig: ved at udbrede Kundskaber, fjerne Hindringer for Agerdyrkningens Opkomst, og ved positive Opmuntringer.

Skjøndt Forfatteren besidder Evne til, i saa Ord at sige meget og ikke desstomindre at gjøre sig fuldkommen forstaaelig, saa er hans Skrivt dog af saadant Omfang, (omtrent 500 Pag) og de samtligen vigtige Gjenstande han behandler, saa mangfoldige, at jeg, uden langt at overskride den Grændse jeg har sat mig, ei kan berøre alle. Jeg skal blot gjøre opmærksom paa nogle saa af disse, som jeg, især med Hensyn paa vort Land og vor Stilling, anseer for de vigtigste; men jeg maae

for Resten henviser dem Bidelysne til Originalen selv.

I første Afdelings VII Afsnit undersøger Forfatteren: om det er gavnligt at Jordeieren tillige er Jorddyrker, eller at En eier Jorden, medens en Anden efter Overenskomst dyrker den.

Han siger: "Faa Grundsætningers Rigtighed her saa evident beviist, som, at det er overensstemmende med et Lands Fordeel, at den største Deel af dets Jorder ere den ene Borgerclassens Eiendom, medens de dyrkes af en anden Klasse." Han anfører Nordamerica som Exempel paa, hvorledes Jorderne ved Eiernes Ligegyldighed og den Formening, at kunne skaffe med deres Eiendom efter Behag, ofte udmagres, da derimod den engelske Jordeier, der anseer sig som sin Familjes Formynder, ei vil taale, at Forpagteren udmagrer det Jordsmøn, hvorpaa hans og hans Familjes Vel beroer. Han bortforpagter derfor blot sin Jord til den Mand, han kan forlade sig paa, eller foreskriver ham i det ringeste en saadan Bædelse, at han ei kan faae Leilighed til at udmagre Jorden.

Paa den anden Side anspees Forpagteren til Anstrængelse, da han har en temmelig høi Afgift at svare. Uden denne Spore vilde han maaske overlade sig til Magelighed, tilfreds med at fortjene det Nødvendige til sig og sine. Forpagteren, hvis eneste Hiemed desuden er Fortjeneste,

er meer opmærksom, paa at udbringe det meest muelige af Agerbruget. Han passer sine Forretninger paa det omhyggeligste, indskrænker sine Udgifter det meest muelige; hans Arbeidsdyr og Arbeidere udrette meer, end om Godseieren selv drev Avlingen, og han gjør intet Udlæg, som han ei med Visshed kan beregne, kommer ind igjen. Han stræber ved hensigtsmæssigt Sædskifte, god Pløining, tilstrækkelig Gjødskning og god Saaesæd, at frembringe de størst muelige Afgrøder.

Forfatteren indrømmer imidlertid, at det er en sund og behagelig Bestjefstiggelse for en cultiveter Mand, der boer paa Landet, at dyrke noget af sin egen Jord, om end det Heles Drivt er ham for byrdefuldt; og han finder det saare roesværdigt, naar Saadanne, der boe i uoplyste Egne, paa tage sig, ved Exempler at fremstille det Bedre for deres Omgivelse. For Resten har man ogsaa havt Exempler paa, at Godseiere, blot for at forbedre deres Godser, have selv bestjefstiget sig, med at dyrke en stor Deel deraf, og efter at denne var sat istand, bortforpagtet den, og flyttet Besætningen til en anden Deel, som paa samme Maade forbedredes. Ved den høiere Afgift, Forpagteren nu kunde yde, gjenerstattedes dem deres Forstkud.

Hiin Indretnings Fortrinlighed, at Een eier, en Anden dyrker Jorden, er ei heller ubekjendt hos os. Bore, som oftest veldyrkede og bortforpagtede, Hovedgaardene vidne jo herom. Kun bør

man ei hermed forblande Bøndergaardenes Bortfæstning paa 50 Aar eller længere, hvilken Indretning langt fra at kunne sættes i Sammenligning med hun, synes tværtimod at beskytte slet og kraftløs Dykning, og ligesom Hovedgaardenes rigere Afgrøder paa den ene Side synes at bevise, at fri Raadighed over Forpagtningsmaaden er gavnlig, saaledes vidner Bøndergaardenes slettere Afgrøder om en Feil ved den Indretning, hvorefter de overdrages Bønderne. Om det er den maasse ofte høie Indfæstning, som Bønderne ved Gaardenes Tiltrædelse maae erlægge, eller om Uvidenhed, Fordomme og Magelighed hos disse spiller Hovedrollen; om Mangel af Dristscapital, eller den Omstændighed, at Godseieren ei kan foreskrive Bonden Dykningsmaaden og i alt Fald neppe kontrollere den, eller efter Contractens Udløb fjerne den Uduelige, kunne vi ei her undersøge, men at denne Gjenstand maatte komme under alvorlig Overveielse, og Midler til vore Bønderjorders bedre Drist udfindes, var sikkerligen ønskeligt og kunde rimeligviis opnaaes, uden at den ene Borgerclasses Vel offredes for den Andens.

Angaaende Almuens Underviisning siger Forfatteren: "Den Indretning i Skotland, at i hvert Sogn findes en Skolemester, der betales af Jordbrugerne, er viis og en oplyst Nation værdig. Hvi skulde ikke ethvert Individ kunne deeltage i de Jordels, som udspringe fra at kunne læse,

”Krive og regne!” Ogsaa i denne Henseende ere vi lykkeligviis ei blevne tilbage efter Englænderne. Maatte blot ei de Unges Tid, ved Underviisning i mindre vigtige og dem mindre nyttige Ting, maaske endog af velmeent Iver, undertiden alt for meget deles, og Hovedsiemedet derved forfeiles!

I Afdelingen om Besætningen gjør Forfatteren os bekendt med Engælændernes nærværende Formening, om den hensigtsmæssigste Maade, at tillægge paa. Som bekendt ere de engelske fortrinlige Dvæggracer frembragte enten ved Krydsningen, (crossing) eller ved idelig Parring af nær beslægtede Dyr af samme Race (breeding in and in). Ved denne sidste Maade frembragte Bakewell, der i sin Tid var, med Hensyn paa Dvægavlen, berømtest, sine, man kunde næsten sige, vidunderlige Dyr, med hvis Former Chaer og Begtrup har gjort os bekendt. Ved naafadeligen at parre nærbeslægtede Dyr, der i høieste Grad besad de attraaede Egenstaber og Former, beviste Bakewell Mueligheden, af at danne Dyrene efter Ønske. Hans Lære vakte derfor den største Opmærksomhed; mange Landmænd vandrede i hans Spor; hvad han folgte, betaltes med tildeels uhyre Priser og hans System gjorde ham til en riig Mand.

Dog sporede hans Disciple snart, at Dvæget ved de nærbeslægtede Individuers Parring blev svagt, alt for finknoklet, at Modrene enten fødte for tidligt, eller at det svage Affkom døde, uden

at endog den største Umhæue, var istand til at frelse det. Paa Grund heraf søgte man at faae Huusdyr af samme Race, men af anden Familie, der vel endog kunde være behandlet paa anden Maade, og den berømte Colley vedblev i mange Aar at skaffe sig Springvædere fra Bakwell, medens andre Landmænd leiede eller kjøbte hans Væddere. Denne Fremgangsmaade har siden de meest oplyste Landmænd, hvad Tillægget angaaer, fulgt. Det synes altsaa, at ved Bakwells breeding in and in frembringes hensigtsmæssige Racer, men at disse kun vedligeholdes, naar mindre beslægtede Dyr af samme Race parres.

Denne Grundsætning har jeg ligeledes hørt fremfat af adskillige oplyste danske Landmænd, og man vil behage at erindre, hvad jeg i Anledning af Svinenes Udartning, eller maaste rettere, af tagende Frugtbarhed, allerede har anmærket i Landoeconomiske Tidender. Kun vogte man sig for at gaae over til den, paa den anden Side urigtige Formening, at Racerne ei kunne bestaae i og for sig selv, og at det er uundgaaeligt nødvendigt, at indbringe Blod af anden Race i disse; thi ved en saadan Fremgangsmaade vilde vor spanske Faareavl, egentlig tilintetgjøres, da det er noksom bevist, at man aldrig kan forlade sig paa, af Bastarder at faae fuldkomment Tillæg eller Dyr, hvis Uld besidder i høieste Grad de Egenheder, som den kyndige Fabrikant fordrer, og som han, naar

de findes, betaler meget høit. *) Racernes Krydsning fordrer udmærket Sagkundskab, om den med Held skal iværksættes, og den er følgelig ei hver Mand's Sag.

I Capitelet om Pløiningen afveier Forfatteren Evinpløvenes (hos os: engelske Plove) og Hjulplovenes Fortrin og Mangler, og Resultatet af hans Betragtninger falder aldeles ud til Fordeel for Ploven uden Hjul. "Hvor man har "duelige Plovkarle", siger han, "har man aldeles "ophørt at bruge Hjulploven, da man anseer den "for et alt for kostbart og uhaandteerligt Redskab. "Ved at bruge Plove, der, trukne af to Heste, "kunne vel bearbejde Jorden, og ved Indførelsen "af Tærskemaskiner, udbringes nu langt større "Fordeel, end forhen af Ugerbruget i Skotland." Exstirpatorens Vigtighed stiller han i klart Lys, og slutter: "Derfor ansee Mange dette Redskab "som den senere Tidens vigtigste Opdagelse, "hvad Jordens Tilberedning angaaer.

Ogsaa ved denne Leilighed henviser jeg blot til det, som jeg, angaaende den engelske Plov og Exstirpatoren, allerede har anført i Landoec. Tidender, og jeg anseer som aldeles overflødigt at sige mere om disse tvende høist vigtige Redskaber, om hvis Fortrinlighed jeg har for har om mueligt

*) See herom Thaers Afhandling om Preussens ånuldede Faareavl. Landoec. Tid. 8 B. I S.

end meer overbeviseß. Overrassende var det mig, engang iaar at hore en Mand, der besøgte mig, yttre: "at Exstirpatoren var ei værd videre at om-
"tale, da den jo nu var lagt til Side", hvilket jeg er saa langt fra at troe, at jeg meget mere er overbevist om, at den Har for Har meer udbre-
des blandt virkelige Agerdyrkere. At denne Ud-
bredelse imidlertid ei er at betragte som den af
en rivende Strøm, troer jeg gjerne, og formener,
at saadant er baade onskeligst og saare naturligt;
men at den Landmand, der eengang tilfulde har
gjort sig bekjendt med disse Redskabers Anvendelse,
ei sætter dem tilside blandt andet Unyttigt, der-
paa tvivler jeg aldeles ikke; men gjerne indrom-
mer jeg, at fornemmelig Exstirpatoren, der var
blevet ligesom et Moderedskab, er kommet i Stil-
stand hos nogle af de Landmænd, hvis Agerbrug
fremstod med Krigen og standsedes med dennes
Slutning, eller hos Andre, der troede at naar de
havde en Exstirpator, saa behøvede de hverken at
pløie eller harve og følgelig, ligesom hiin Ager-
dyrker, der uden at pløie vilde have fire Afgrøder,
i Tanken beregnede den store Fordeel de skulde
have af den arbejds sparende Exstirpator. Disse
lærte snart, hvor lidet deres Beregninger kunde
bestaae, og da Folkene, der snart fordrede dette,
snart hiint af Exstirpatoren, som med den alde-
les ikke kunde iværksættes, saa dømtes den til
Forblivelse i Materialkammeret, hvorfra den dog

rimeligviis om nogle Aar atter fremdrages. Ved Hjælp af den engelske Plov og Exstirpatoren skulle Danmarks Jorder engang i Tiden, ligesom allerede Skotlands, yde langt større reen Fordeel, og vore Børn skulle undres over, at deres Fædre saa lidet vidste at sætte Priis paa disse fortrinlige Redskaber!

Rige Frembringelsers sikreste Grundvold er Gjødningen, og jeg vil derfor voget nœiagtigere gennemgaae Afdelingen derom, end ellers, ved Gjenstandenes Mangfoldighed, er mig mueligt ved hver især.

Gjødning, siger Forfatteren, kalde vi de Substantser, som vi, overeensstemmende med Erfaring vide, beriger Jordsmonnet, eller i det ringeste bringe det i en for Vegetationen meer gunstig Tilstand. — Her ville vi blot betragte de tre Slags, der kunne indbefattes under forraadnende, kalkagtig, og Blandings Gjødning.

Under den første Klasse indbefattes Huusdyrenes og Smaakreaturenes Gjødning, Gade og Natte Renovationen, Urinen og saavel Landdyrs som Fiskes Udskler.

Huusdyrenes Gjødning er imidlertid den fortrinligste. Svinegjødningen er, som Følge af disse Dyrs større Fedme, og den Føde de erholde, den varigste og kraftfuldeste; Hestenes er den tørreste og meest opvarmende; Hornkvægets den koldeste og varigste. Den ublandede Faaregjød

ning, som især anvendes hvor man attraaer hastig Virkning, er ikke varig.

Gjødningens Kraft staaer i Forhold til Dyrenes Føde, og derfor yder Fedeqvæg bedre Gjødning, end Ungqvæg, som i Almindelighed fodres flettere; men som ved lige Foring kunde yde lige saa god Gjødning.

Næst Dyrenes Excrementer er intet vigtigere for Møddingen end Halm, paa hvis Tilveiebringelse og Samling man derfor bør anvende ydersie Omhu. Straaet er ei blot vigtigt ved dets egen Substant, men end ydermere fordi den indsuger megen flydende Gjødning, der ellers tabtes. En god Fremgangsmaade er, at lægge et Lag Løvjord, Mergel, eller Jord, som opgraves af Grøfter, o. a. m. paa Gaardspladsen, hvor det forvandles til Blandingsmøg, der vist er saare gavnligt paa Enge.

Den Maade hvorpaa Forfatteren saaledes inddeler Gjødningen, synes ei gandske hensigtsmæssig; thi hvo kan f. Ex. nægte, at Løvjorden, der bestaaer af vegetabiliske Levninger, kan forraadne, naar den blot bringes i en for Forraadnelsen gunstig Tilstand, og denne burde altsaa henregnes til samme Klasse, som Staldgjødningen. Det samme blev Tilfældet med Grønsvøren, for saavidt den indeholder Plantedele, saavel som med hvilkensomhelst anden Levning af Planteriget. Langt hensigtsmæssigere og Grændselinien mellem

de forskjellige Gjødemidler bedre betegnende, er den Maade hvorpaa Lhaer classificerer Gjødningen, nemlig: den animaliske, den vegetabiliske og mineraliske.

Rigtigheden af den Maade, hvorpaa Forfatteren characteriserer de forskjellige Gjødningslags, vil formodentlig almindeligen erkjendes, blot med Undtagelse af det fortrinlige Værd, han tillægger Svinegjødningen; men ved at omtale denne, har Forfatteren egentlig tænkt paa Gjødningen af Fede-Sviin, der formodentlig overgaaer enhver anden Slags Gjødning, og naar han, ved at nævne Faaregjødning, taler om dens hurtige, men korte Virkning; saa er det tydeligt, at han blot tænker paa Faldgjødningen, da den halmblandede Faaregjødning synes aldeles ei at virke kortere, men vel kraftigere, end anden Staldgjødning.

Med Hensyn paa Gjødningens Anvendelse, finde i Engelland, som hos os, forskjellige Meninger Sted. Noget foretrække at bruge den friske, Andre den meer forraadnede Gjødning, men de fleste Meninger synes at forenes derom, at den friske halmblandede Gjødning er bedst stikket til det fastere, den mere forraadnede til det løse Jordsmon. Ved Jordsmonnet betinges derfor, i hvad Tilstand Gjødningen bør bruges, ligesom ved Die-medet, fornemmeligen at virke paa den første Afgrøde, hvilket opnaaes bedst ved gammel Gjødning, eller tillige paa de følgende Afgrøder, hvor

til den friske er bedst stiftet. Ønfter man efter Engellændernes Maade, for Ex. at frembringe en meget riig Afgrøde af Turnips, der af Kaar skulle ædes paa den Alger de groe, saa er det hensigtsmæssigt at anvende gammel Gjødning dertil; da Algeren naturligtvis af Kaarene gjødes, i Forhold til Turnipsafgrøden, og den kortere eller længere Tid de kunde finde Foder derpaa. Jordsmønnenet hvorpaa, og det nærmeste Diemed, hvori Gjødningen anvendes, gjør altsaa den ene eller anden Slags fortrinligere, og ved ogsaa i denne Henseende at handle hensigtsmæssigen, kan en Landmand gjøre sig Fordeel eller Skade.

Til Kartofler anbefaler Forfatteren frisk Hestegjødning, der, ved at opvarme Jorden, virker gavnligt paa denne fra et varmt Land hidbragte Plante, og jeg tilføier, at paa leret Jord kan man aldrig efter ligemegen Gjødning vente saa riig Afgrøde, som naar man gjøder tilstrækkeligen med frisk Gjødning, især af Heste.

Man har været uenig om, vedbliver han, hvor stærkt man paa eengang skulle gjødste. Forhen gjødste man (i Engelland) for stærkt, og overmattede Planterne. Nu er man derimod, overensstemmende med den nyere Udøvelse, enig om, at Jorden ikkun bør gjødtes saa stærkt, at den kan vedblive at være frugtbar, indtil i samme eller næste Rotation atter kan gjødtes.

Dernæst omtaler Forfatteren Faaregsjødningen, især Foldgsjødningen, og berører den Strid, der mellem Landmændene har fundet Sted, nemlig: om Faarene bør om Ratten foldes paa en anden Ager, end den, hvorpaa de om Dagen græsser, hvilket nu almindeligen ansees som ødelæggende for Græsgangene, da det derimod er beviist, at flere og flere Faar kunne aarligen fødes paa samme Græsgang, naar denne beholder den Gjødning, som de om Dagen tabe og om Ratten efterlade i Foldene.

Kanin- og Duegsjødningen er os saa temmelig uvedkommende; men desstomere bør vi agte paa det han siger om Gjødningen, som i Byerne frembringes. Ere disse store, siger han, saa er dens Mængde uhyre. Han regner, at blot ved at feie en Gadeskrækning af 3000 Acres, (noget meer end 2000 Edr. Land) frembringes i London 500,000 Læs Gjødning, hvortil endnu kommer Gjødningen af 30,000 Heste, 8000 Køer, og Excrementerne af en Million Indvaanere. Byerne have ofte betydelig Indtægt, siger han, af denne Gjødning, skjøndt man ofte beklager, at en stor Deel deraf bliver tabt. — Samledes og benyttedes Kjøbenhavns Gaderenovation paa behørig Maade, istedet for, at den nu ubrugt henkastes i dybe Grave, hvorfra en kommende Slægt sikkerligen vil atter fremdrage den, og benyttedes Renovationskulens uhyre Gjødningmasse saaledes, som vilde være Tilfældet,

naar de Hindringer, der nu affkræfte mange, end, og drivtige Landmænd, fra at hente den, fjernedes, saa maatte disse tvende Dele kunde skaffe Byen en betydelig Indtægt, og dens Omegn maatte paa nogle Miles Afstand frembyde Billedet af den høieste Frugtbarhed! — Ratterenovationen, siger Sinclair, er ei blot den kraftigste, men tørret, endog den mindst kostbare Gjødning. Den berøves sin ubehagelige Lugt, ved at blandes med Gadeseining eller ulødstet Kalk, eller ved at blandes med en Trediedeel riig Mergel, saaledes som er brugeligt i China.

I den følgende Afdeling omhandler Forfatteren de kalkagtige Gjødsemidler og beretter ved denne Leilighed, at i Sommeret var Algerlandets Værd, ved Kalkens Anvendelse, stegen fra 4 til 30 S. pr. Acre! og at Jorderne i Herfordshire vare aldeles uduelige til at bære Hvede, Værter og Viffer, indtil de kalkedes, fra hvilken Tid alle disse Afgrøder lykkedes.

Vel er vort Land ei saa rigt paa Kalk, at denne ofte kunde anvendes, men dog have vi Egne, hvor saadant dog rimeligviis kunde finde Sted. Jeg ledes herved til at tænke paa Faxe, hvor Kalken er i saadan Mængde og findes saa høitliggende, at den rimeligviis maatte med Fordeel kunne anvendes til Agrene, især om Eggen har Tørvi til at brænde den. De flette Afgrøder, som jeg for nogle Aar siden, da jeg reiste der forbi,

saae tæt ved Kalkbruddet, lod mig tænke paa hvilken Forandring her rimeligviis, ved nogen Capital og større Vindstibeligbed, kunde finde Sted. Jeg spurgte en Mand — af den galantere Classe — om man da aldeles ikke benyttede Kalken, til Jordernes Gjødsfning? — Han saae forundret paa mig og svarede: Den er jo kun Steen. — Jeg mener naar den er brændt. — Saa er den jo for kostbar! — Da jeg nu indsaae, at jeg var paa Veien til at gjøre mig latterlig i denne gode Mand's Vine, taug jeg, overbeviist om, at jeg dog ei her skulde kunne udrette noget; thi han syntes end ei at kjende Kalkens Anvendelse, næsten Europa rundt, som Gjødemiddel, og skulde derfor sikkerligen blot have anseet Fortællingen derom, som det en vis Classe betegner med Benævnelsen: Kunster! — hvorved de troe at have sagt noget meget slemt, uden at betænke, at det meste af det, de sætte Priis paa i Livet, skyldes Kunsten, og at selv deres flodsede Plov skyldes Forfædrenes, vistnok ringe, Grad af Kunst.

Afdelingen om Blandingsmøddinger skal i sin Tid, i dens hele Udstrækning meddeles Tidendernes Læsere, og derfor blot her saameget, hvoraf dog Vigtigheden af disses Tilberedelse under hellige Omstændigheder allerede bliver indlysende: — I Skotland bruger man at lægge Tørvejord under Kær og Faar i Stalden, og man har der lagt Mærke til, at man med en Fjerdedeel Gjødning

10de Binds 1ste Hefte. (2)

bragte tre Fjerdedele Torvejord i Gjaring, og forvandlede saaledes denne, der bestaaer af Plantedele i uvirksom Tilstand, til god Gjødning, hvorved det blev mueligt, at opdyrke mange hidtil ufrugtbare Egne. — Hvo der altsaa eier betydelig Torvemose, helst i Egne, hvor Torven, som Brændsel betragtet, er af liden Værd, har her et, efter Forfatterens Forsikring, ypperligt Middel til Jordens Forbedring.

I Anledning af den rene Brak, siger Forfatteren, at man i den senere Tid har forandret Spørgsmaalet, og istedet for at man før spurgte: Om den var nødvendig eller unødvendig? spørger man nu blot: Om det er gavnligt for en Landmand, der dyrker en kold, stærk leret, og fugtig Grund, periodisk at brække denne? thi man er nu enig om, at Brakken er unødvendig paa al muldet Jord, og ved hensigtsmæssigt Sædkifte blot een Gang i Omløbet nødvendig paa stærk Jord. Om Brakkens Nødvendighed paa stærk Jord ere imidlertid de fleste engelske praktiske Landoeconomer enige, skjøndt Mænd af stor Reputations ei indrømme denne Nødvendighed, da f. Ex. den høibærømte Arthur Young blot anseer som nødvendigt eengang at brække Jorden, naar den nemlig opbrydes fra sin raa Tilstand, og Marschall paa staaer, at naar Jorden blot først er rensket, hvilket han indrommer skeer hurtigst, fuldkomnest og med mindst Omkostning ved en fuldstændig Brakning,

faa kan en saadan Ager, naar den blot omhyggeligen dyrkes, var det end et halvt Seculum, uden atter at brakkes holdes i fuldkommen Stand. Men han vil, at Jorden, om saadant behoves, skal i otte Maaneder ligge brak og i den Tid paa det omhyggeligste bearbeides, hvilket har meer at betyde i Engelland, end hos os, da Jorden næsten uafslædig kan der bearbeides, og folgelig maaste behøver ligesaamange Ploininge, som den ligger Maaneder brak. I det følgende vil man see, at fem Ploininge maae være sædvanligt, da disses Dybde og Bredde bestemmes, og saavel i Essex, som andre engelske Provindsse, ploier man Brakmarken otte Gange, for at gjøre den stikket til Byg.

Hr. Middleton af Middelsex er Brakkens ivrigste Modstander, og han paastaer, at man istedet for den nøgne Brakmark, bør besaae sin Ager med Bikker, som i Julii Maaned kunne hugges. Disse gjøre Jorden skjøere, end ved Brakning er mueligt; de berige Jordsmonnet ved at holde det nederste, med frugtbare Dese svangrede, Luftlag roeligt ved Agerens Overflade; og naar de ere fuldvoxne, bidrage de til at fodre og fede Landmandens Kvæg og yde Gjødning, til at forøge Agerens Kraft. Det vilde være overflødig hertil at sœie noget. Hr. Middletons Ytringer ere som udsprungne af mit Jnderste! Han tilføier endnu, at naar Bikkerne ere høstede, kan

man endnu paa det fuldkomneste bearbejde Jorden, inden Vintersæden saaes.

I midlertid ere dog de fleste engelske Landmænd enige om, at stærke Jorder bør brakkes een Gang i Sædomløbet; men ei tænke de da paa en Brakning, som den nogle af vore skrivende Landmænd, f. Ex. den nyligen afdøde Magister Crauer, anbefaler; nemlig blot to Plojninger om Sommeren. De synes ei at have anden Grundse for disses Tal, end den, Jordsmønnets Tilstand betegner dem. Dets fuldkomne Skjøning og Rensning for Ukrud, ligesom dets muligen dybeste Bearbejdning, er det hvortil de sigte. Hvor onhyggeligt de bedre engelske Landmænd behandle deres Jorder, sees f. Ex. i den følgende Afdeling, om Agrenes Lugning, hvori Forfatteren anfører, at der gives Landmænd, som med god Fordeel lade deres Marker luge, skjøndt saadant koster dem fra 10 til 20 Schilling (2 til 4 Spc.) for en Tønde Land! medens andre, for at naae samme Diemed, have indført Raddyrkningen. Herved er Græskrudet saa foruindsket, at det ei længer skader Sæden. Heraf tør man sikkerligen ud- drage den Slutning, at Brakningen paa det fuldkomneste maae iværksættes af saadanne Landmænd, der sikkerligen ei lade Gaar, Eviin og Gjæs arbejde, istedet for Plov og Harve, eller forsømme at bruge den arbejds sparende Exstirpator. Saa- dan behandlede Brakmarker kunne med rette kal-

des — rene, — en Benævnelse, der neppe kan tildeles dem, der behandles som Brakmarkerne ofte hos os.

Hvad for Resten Lugningen angår, der sikkerligen har noget saa skrækkende for de danske Landmænd, at kun saa have forsøgt en endog partiel Lugning, maae jeg anmærke, at den første Gang jeg hørte Lugning paa Algeren omtale, skulde dette rimeligviis i høi Grad have forundret mig, dersom det ei havde været den høitfortjente Provst Hægh, der sagde mig, at han aarlig lod sin Svødegager luge. Jeg spurgte ham, hvad saadant kostede og hvorledes dette Arbeide kunde overkommes? og jeg erindrer at han svarede mig: At han gav 3 Mk. (det er nu tyve Mar siden) for en Tønde Land at luge, og at derved i de første Mar vel havde været lidet at fortjene, men at de der lugede da, ret godt kunde forrette Arbeidet for denne Betaling. Siden den Tid har jeg aarlig ladet Tidsler og andet lignende Ukrud udstikke paa mine Agre, og naar det hændes, at Kartoflerne ei fuldkommen slutte sig, og at Morgenfruer eller Dæslige komme i Væxt, saa lader jeg disse stedse udrive med Haanden, selv om dette ei kan skee førend de modnes, i hvilket Tilfælde de da bortbæres af Algeren, og lægges paa Weiene eller kastes i en Kule og tilhyses med Jord. Saadan Lugning, der, saavidt mueligt, stedse burde iværksættes, er hverken saa kostbar eller uvisommelig,

som Mange forestille sig, og bliver det end mindre, da Børn, under en Voksen's Opsyn, saare godt kunne forrette dette Arbeide. Jeg veed at Hr. Justitsraad og Stutmester Nielsen, naar han lader Steen eller Ukrud sanke af Agre, hvor Sæden allerede har naaet en vis Høide, bruger dertil Børn, som gaae barbenede, og denne Forsigtighed fortjener megen anbefaling, da den Plante, som bukkes og trædes paa af en bar Fod, lidet eller intet beskadiges og hæver sig snart igjen.

Om Agres og Enges Vanding taler jeg ikke her, da denne Gjenstand saaa tilfredsstillende afhandles i Thær's Grundsætninger.

Efterat Forfatteren har omhandlet Midlerne til Jordens Forbedring, nemlig ved Vands Afledning, Sjødækning, Jordskorpens Brændning, Brakning, Vanding og Inddæmning, af hvilke Gjenstande jeg her kortelig har berørt nogle; og efterat han har gjort opmærksom paa Fordelene af forbedrede Agerdyrknings- og Redskabers Anvendelse, slutter han denne Deel af sit Skrivt med nogle Betragtninger, ved hvilke han udbryder: "Enhver, som nsiagtigen har lagt Mærke til de forskjellige Gjenstande, som i det Foregaaende ere beskrevne, maae forbauses over den Høide, hvortil disse Agerdyrkningsgrene, allerede i vor Tid og i vort Land, have hævet sig. Dette var en udeblivelig Folge af hiint offentlige Samfunds Stiftelse, (Board of agricultur) hvis Hiemed ei blot var:

"Gavnlige Kundskabers Indsamling og Udbredelse,
 "men endog Almeenaands Vækkelse for Agerdyrk-
 "ning. Det er indlysende, at der neppe gives saa
 "ufrugtbart Jordsmom, at det jo ved de anførte
 "Hjælpemidler kan gøres nogenlunde frugtbart, og
 "ved hensigtsmæssig Dyrfning, stedse kraftfuldere.
 "Ved saadanne Hjælpemidler til vor Raadighed;
 "ved saadan Grundvold for Nationens Held, som
 "den, et forbedret Agerbrug frembyder, er det
 "gandske vist, at dette Riges Undersatter, naar
 "de med Wiisdom styres, kunne forskaffe sig Livets
 "Nødvendigheder, Behageligheder og uskyldige Ny-
 "delsler!"

Forfatteren gaar i det næste Capitel over til
 at tale om Agerlandets Dyrfning. Han omhand-
 ler deri Agrens Høide og Bredde; hvælvede og
 flade Agre; Pløiningen, og endelig: Furens Dybde
 og Bredde. Denne bestemmer han saaledes, som
 følgende Tabel viser:

	Bred.	Dyb.
Første Brakfure bør		
være	10 Tom.	6, 8, 10 Tom.
Anden dito	9	6, 7
Tredie dito	8	5½
Fjerde dito	7	5
Femte dito, eller		
Eadsfuren	7	4
Havre efter Turnips	9	4, 5

	Bred.	Dyb.
Havre efter oppløst		
Kløber . . .	9 Tom.	5, 6, 7 Tom.
Bønner, efter een		
Pløining . . .	9	6, 7, 8, 9
Bønner, naar end een		
Gang pløies . . .	9	5
Byg, første Fure . . .	9	6, 7
Byg, anden Fure . . .	8	5
Byg, sidste Fure,		
eller efter Turnips	8	4
Kartofler, første Fure	9	4, 6
Kartofler, anden Fure	8	5

Uden just at være overbeviist om, at Pløiningsmaaderne saaledes kunne bestemmes, hvilket Forfatteren selv indrømmer, ved at sige, at de bør lempes overeensstemmende med det Maal, Landmanden har for Die og med den foregaaende og følgende Afgrøde, hvortil jeg endnu føier, f. Ex. det dyrkede Jordlags Dybde, anseer jeg dog det, der saa at sige characteriserer denne og gjør den afvigende fra vor Pløiningsmaade, for saare hensigtsmæssig, hvor saadan Pløining nemlig kan anvendes. — Her er den første Pløining, der iværksættes om Efteraaret, den dybeste, og som Algeren meer og meer nærmer sig mod sin Bearbejdning's Fuldendelse, løstes Pløien meer og meer. Den Alger, som ved første Pløining bearbejdes 6 a 10 Tommer dybt, pløies anden, tredie, sjerde

og femte Gang, blot 7, 5½, 5 og 4 Sommer dybt. Herved opnaaes det dobbelte Gode: 1) At Ageren, ved om Foraaret ei at ploies til fuld Dybde, beholder meer af sin om Vinteren samlede Fugtighed, og 2) At ved de sidste Pløiningen ei opbringes nyt Ukrudsfroe, om Ageren er ureen; thi da den øverste Deel af Jordsmonnet er saa ofte vendt og fuldkommen pulveriseret, saa kan man være overbevist om, at det Ukrudsfroe, som dette indeholder, allerede ved foregaaende Pløiningen er kommet i Væxt, og da intet af det dybere liggende Jordlag, der kan være mere fyldt af Ukrudsfroe, opbringes, saa bliver Ageren reen.

Men denne Pløiningsmaade, som jeg allerede i en Nad af Aar har fulgt — nemlig om Efteraaret at ploie til fuld Dybde, og om Foraaret let — fordrer et allerede skjort og i alt Fald, et græsbundet Jordsmon; thi jeg veed ei hvorledes den Brakmark, der efter Græsleie, om Efteraaret opbrødes ved en Fure, som var 10 Sommer bred, og 10 Sommer dyb, om Foraaret skulde kunne let bearbejdes. Pløiede man paa langs, saa skjød Pløistrimmelen sig i Bunker for Pløven; skete Pløiningen paa tvers, saa fik man tykke firkantede Lørb at bekjæmpe. Naar Engellænderne altsaa kunne ploie saaledes, saa lære vi end yderligere deraf, at de Jorder, som de opbrøde, allerede ere i skjort Tilstand.

For Resten forsikkre de engelske Landmænd i adskillige Districter, at Waarsæd bedst saaes uden Foraarspløining, blot ved Hjælp af Exstirpatoren; at Jorden fuldkommen pulveriseres ved dette Redskab; at det er yderst vigtigt, at udsætte det stærke Jordsmon for Frostens Paavirkning, hvilket bedst skeer, ved at pløie det før Winter, men at Frostens velgjørende Virkning er tabt, naar den Deel af Jordsmonnet, som saaledes er skjernet og af Atmosfæren besvangret, nedpløies. De ansee som et absurd Foretagende, at nedpløie den tørre, skjøre og poreuse Overflade, som Frostens har efterladt i den gunstigste Tilstand, som indtræffende Regn ei sammenbinder, da den hastig tørres og forbliver skjør; og i dens Sted at opbringe et dybere liggende Jordlag, der om Foraaret ofte er saa vaadt, at det ved Pløiningen sammenklumpes, og om Nordvind indtræffer, hærdes som en Steen. — Disse Meninger ere saa fuldkommen bekræftede ved Erfaringer, som man har samlet i Dorsetshire, Buckinghamshire, Norfolk og især i Suffolk, og Exstirpatoren roses saa almindeligen i disse Egne, for Jordens fuldkomne Tilberedning, at man har Aarsag til at forvente, den paa stærke Jorder vil om Foraaret aldeles fortrænge Ploven.

Jeg underskriver alt hvad Forfatteren her har sagt om Fordelene af Exstirpatorens Anvendelse om Foraaret, men henviser for Resten til det,

som jeg i Landoec. Tidender, Dec. Annaler og i Mine Erfaringer om Vexeldrivt, i den Anledning har sagt, da jeg aldeles ei siden har fundet Nar, sag til at forandre min Mening, men tvertimod, nu meer end da, er overbevist om, hvor fordeelsagtigt det er, at bruge dette Redskab, som jeg, til den høiere Dyrknings Fremme, i nogenlunde store Aulksbrug, anseer for uundværligt.

Da jeg i Landoec. Tidender, i Anledning af min Paaastand, at Leiesad stedse er et Onde, om ei saa stort, som slet Sæd, har maattet forsvare denne min Paaastand, mod Hr. Auctionsdirecteur Lemvigh, saa kan jeg ei undlade, her at gjøre Tidendernes Læsere bekendte med det, som Code of agriculture's berømte Forfatter siger derom. Pag. 335, hvor han handler om de Uheld, hvorfor Sæden er udsat, udlader han sig saaledes: "Stærk Regn nedslaaer Sæden, og i dette Tilfælde mødes den aldrig (fuldkomment?) med mindre den reises af Vinden. Bliver Sæden liggende, saa er den vanskelig at høste; ikke heller kan man vente, at Kornene kunne vorde fuldkomne, naar Axene saaledes berøves den fri Luft, og Rødderne forblive i alt for fugtig Tilstand"; og Pag. 372, hvor han anbefaler, ei at gjødste for stærkt til Hveden, da "Sæden paa alt for sidt Jordsmon, letteligen gaar i Leie, hvorved ei blot Afgrøden, hvad Kjærnen anbelanger, forringes, men endog Kløver og andre kunstigen frembragte Foderurter,

”sont ere saae i Sæden, ødelægges.” Skulde end ei mit Navn, der, mod en Albrecht Thaers og John Sinclairs, er saare ubetydeligt, formaae de danske Agerdyrkere, der enten allerede have rige Jorder at dyrke, eller dog ved Forbedringer stræbe at erholde saadanne, til at tage Forholdsregler, hvorved de kunde sikkes mod Leiesad, saa kan man dog sikkerligen forvente, at de nu, ved mig gjorte opmærksomme paa det disse sige om denne Gjenstand, ei ville undlade at agte derpaa, skjondt Leiesæden, saavelsom meget andet, man maatte ønske forviist fra vort Agerbrug, finder Forsvarere.

I Afdelingen om Agerlandets Dyrkning afhandles, som en af Jorddyrkningens vigtigste Grene, Sædfølgen. Forfatteren anmærker saare rigtigt, at uagtet den Oversflodighed af Agerdyrkningskrifter, som vi eiede, saae vi dog neppe, før midt i det henrundne Aarhundrede, nogen Forfatter, der havde dannet sig rigtigt Begreb om Sædfølgens Vigtighed, eller de Grundsætninger, hvorpaa den burde grundes. Enhver Sædfølge syntes dem lige god, lige lidet skiftet til Koes eller Dadel. — Det er ei uden Ængstelighed, vedbliver Forfatteren, at han foretager en Undersøgelse om denne Gjenstand, der — saa at sige — er et godt Agerbrugs meest fremstikkende Characterstrøg — den vigtigste Deel af det, som de nyere landoeconomiske Skribenter med Held have bearbejdet — den Deel, hvori i høi Grad ligger det,

som kan kaldes Agerbrugets Sjæl og hvorved Landmændene faae Middel ihænde til faare at forøge deres Frembringelser — fort: almindelige Forbedringers virkelige Grundsteen. Sædfølgen kan sandelig ei for tydeligen fremstilles eller for smaaligen undersøges, da Undersøgelsens Diemed er, at gjøre indlysende: at man ved den meest passende Sædfølge i en vis Række af Aar bliver istand til, ved mindst muelig Udgift, at frembringe størst Mængde Frugter paa et givet Areal. — Han leverer dernæst et almindeligt Oversyn af de Grundsætninger, hvorved Sædfølgen i hver Egn betinges, og giver endelig en Liste paa de til Storbritanniens Jordemon passende Sædfølger.

Sædfølgen bør rette sig efter Localiteterne. Ved dens Valg bør Climaet, Beliggenheden, (høi eller lav) Jordmonnet, Underlaget, Aalsbrugets større eller mindre Afstand fra store Byer, overordentlige Midler, der ere til Landmandens Raadighed, f. Ex. Bygjødning og Mergel, samt om han skal dyrke gamle eller nye opbrudte Jorder, komme i Betragtning.

Korfatteren leverer dernæst Exempler paa de Sædfølger, man nu almindeligen anseer som de bedste, og som virkelig anvendes.

Treaarig Sædfølge: 1) Svenske Turnips, (Rotobaga) 2) Byg, 3) Kløver, eller, 1) Kar-

tasser, 2) Hvede, 3) Klover. Ved denne sidste Sædsølge høstedes 40 Bushels Hvede pr. Acre *).

Fireaarig Sædsølge: 1) Turnips, 2) Byg, 3) Klover, 4) Hvede. Denne Sædsølge har man imidlertid ei fundet berigende nok for Jordsmønnet, da saavel Turnips, som Klover, ofte har staaet feil, naar man ei havde usædvanlige Hjælpe-midler. Man foreslog derfor, at begynde Dunløbet med Vikker, efter hvilke samme Sommer saaedes Turnips, der, saavel som Vikkerne for-tæredes paa Ugeren af Faar. Derved berigedes Jordsmønnet saa meget, at Hvede, Klover og Byg eller Havre da lykkedes. — I Skotland bruger man paa lette Jorder at tage: 1) Turnips, 2) Vinterhvede, som saaes om Foraaret, (d. e. til først i Marts) eller Byg, 3) Klover, 4) Havre. — Ved omhyggelig Dyrkning har en mere tærende Sædsølge med Held været anvendt, nemlig: 1) Turnips, 2) Hvede, 3) Græs, (fornemmelig til Faar) 4) Fire Femtedele Vinterhvede, saaet om Foraaret, og en Femtedeel Havre. — Nær Dunbar i Skotland har man brugt en Sædsølge, som har udmærket sig, ved at være meget tærende, nemlig: 1) Turnips, 2) Radsaaet Hvede, 3) S. i. s. ver, 4) Radsaaet Hvede. Men med denne Sædsølge var usædvanlig stærk Gjødsfning, hvortil Tang

*) En Bushel er omtrent 2½ Skp., og en Acre omtrent 10000 □ Alen.

ogsaa brugtes, forbunden. Desuden fortæredes Turnips af Haar paa Algeren; men ikke desmindre bemærkede man dog, at Hvede ei i Tidens Længde kan med Held dyrkes paa let Grund. — En god Sædfølge, som bruges nær Edinbourg, er 1) Kartofler, 2) Hvede, 3) Klover og 4) Havre.

Semaarig Sædfølge: For omtrent et halvt Aarhundrede brugte man nær Glasgow, at tage 1) Kartofler, 2) Hvede, 3) Græs, 4) Græsgang, 5) Havre. — Paa mosbegroet og torvagtig Grund: 1) Kartofler eller Turnips, 2) Byg, 3) Klover, 4) Græsgang, 5) Havre. — En kyndig Landmand i Huntingdorsshire foretrak, for enhver anden Sædfølge: 1) En rensende Afgrøde af hvilken som helst Slags, 2) Sæd, denne eller hiin, efter Jordsmonnets Bestaaffenhed, 3) Klover, 4) Bønner naar disse vare stikkede til Jordsmonnet, men ellers en anden forbedrende Afgrøde, 5) Sæd, påsæende til Jordsmonnet.

Sepaarig Sædfølge: Denne bør være forskjellig, overeensstemmende med Jordsmonnet; om det nemlig er stærkt leret, sandet eller muldleret. — Paa stærk Leer: 1) Keen Brak, eller Viffer eller Kaal, 2) Hvede, 3) Klover, 4) Havre, 5) Bønner, 6) Hvede. I Suffolk tager man Bønner, hvor her tages Klover. — Paa Sand: 1) Gulerødder, Viffer, Turnips eller Kartofler, 2) Byg eller Havre, 3) Høe eller Folding, 4) Græsgang, 5) Græsgang, 6) Havre. Saadant Jordsmon

bliver derved overmaade frugtbar. — Paa fjort Leer: 1) Turnips eller reen Brak, 2) Hvede eller Byg, 3) Klover, 4) Havre, 5) Bikker, Værter eller Bønner, 6) Hvede. Den berømte Landmand, Georg Cusley, anfaae følgende Sædomløb som det bedste paa fjort Leer: 1) Turnips, 2) Vinterhvede, saet om Foraaret, og efter de sidst afædte Turnips, Byg, 3) Klover, eller en Blanding af Klover, Raigræs og lidet gult Klover (*trifolium agrarium*), eller humleagtig Sneglebælle (*Medicago lupulina*), 4) Havre, 5) Bønner, 6) Byg eller Hvede. Han anfaae, at tidlig saet Havre efter Klover var den mest indbringende Afgrøde, da han sjelden høstede mindre end 60 Bushel pr. Acre; han fandt Havren fordeeltigere end selv Hvede, der ofte var udsat for Meeldug.

Syvaaarig Sædfølge: Paa rigt og dybt pløiet Jordsmon i Suffolk har man brugt følgende: 1) Turnips, 2) Byg, 3) Bønner, 4) Hvede, 5) Byg, 6) Klover, 7) Hvede.

Otteaarig Sædfølge: Paa saavel stærkt som fjort Leer har man meget anbefalet det otteaarige Omlob: 1) Reen og gjødet Brak, 2) Hvede, 3) Bønner, der radfaaes og behaffes, 4) Byg, 5) Klover og Raigræs, 6) Havre eller Hvede, 7) Radfaaede og behaffede Bønner, 8) Hvede. Ved dette Sædlob bør imidlertid Kloverstubben ogsaa gjødsles.

Saameget disse Sædomslob end ere forskjel-
lige, saavel med Hensyn paa de Sædarter der
dyrkes, som disse indbyrdes Følgeorden, saa vil
dog enhver, der med Opmærksomhed betragter
dem, opdage, at de i nogle Henseender alle ligne
hverandre. 1) Begyndes stedse Omløbet med ren-
sende Sæd eller reen Brak; 2) dyrkes aldrig to
paa hinanden følgende Aar langstraaet Sæd paa
samme Ager, og 3) ere Uerterne overalt næsten
ganske udelukkede, da Engländerne paastaae, at
de først efter ti Aars Forslob lykkes fuldkommen
vel paa samme Ager. De dyrkes kun der, hvor
Jordsmønnet ei er dybt nok til Bønner. — For-
fatteren slutter denne Afdeling med nogle almindel-
lige Betragtninger over Sædsølgen, hvis Resultat
er: at naar et Aalsbrugs Jorder skulle forbedres,
saa bør man frem for alt begynde med Dyrknin-
gen af Afgrøder, hvorved Jorden renses, og ved
hvis Hjælp den mest muelige Gjødning kan frem-
bringes, og man bør aldrig tillade sig to Aar i
Ræk at dyrke tærende Afgrøder; at Sædsølgen
bør være saaledes indrettet, at Arbeidet godt for-
deles, at der stedse er nok, men aldrig formeget
paa een Aarstid at forrette; at man, saavidt
mueligt, bør undgaae at dyrke Afgrøder, der — saa
at sige — skulle fremtvinges. Hvad John Sinclair
her fordrer, er, som vi see, netop det samme som
Chaer uafsladeligen paalægger os, og hvorpaa hans
System, saa at sige, er grundfæstet.

Efter at Forfatteren dernæst har afhandlet Græsgangenes Behandling, saavel som Dyrrkingen af de til disse henhørende Væxter, samt de Fordeler, som disse tilbyde; efter at han har talet om Haver, Krugthaver, Skove og Skovplanlag, berører han i det følgende Capitel de Midler, hvorved et Lands Agerdyrking kan høves.

Ligesom jeg med Taushed forbigaaer en Deel af ovenanførte Gjenstande; deels fordi jeg allerede har overskredet denne Anmeldelses Grændser, deels fordi de omhandlede Gjenstande ere mig temmelig fremmede, saaledes burde jeg maastee ogsaa, uden at yttre min Mening om den sidste Gjenstand, der ligger mere paa Stats, end Landoeconomiens Territorium, og følgelig af mig betragtes med uindviet Dre og tildeels uden de Kundskaber, ved hvis Hjælp jeg ene turde haabe, at fremstille Sagen fra rette Synspunkt og fælde en rigtig Dom, undlade at sige noget i den Anledning; da imidlertid nogle af de Gjenstande, han i denne Afdeling omhandler, komme i nær Berørelse med Landoeconomiens og mine individuelle Meninger, saa vover jeg dog at berøre disse.

Agerdyrkingen, siger Forfatteren efter Dr. Samuel Johnson, er den store Kunst, som hver Regjering burde benytte, hver Jordeier udøve, og hver Naturgrændser forbedre.

Eier en Nation, vedbliver Forfatteren, saa stor en Strækning Land, at dets Indvaanere kunde

finde Underhold deraf, saa beroer dens Lykke fornemmeligen 1) paa hvor stort Overskud Jorden giver, efter at alle Omkostninger ere fradragne; 2) paa hvad Værd dette Overskud har paa Markedet, og om dette er saa stort, at det opmuntrer til Aatterfrembringelse; og 3) om Agerdyrkerne besidde de fornødne Capitaler til med Kraft at drive deres Avlinger.

Overskuddet beroer paa den usfatteerlige Egen- skab, som Jorden besidder, at kunne frembringe meer, end de Mennesker, der ere nødvendige til dens hensigtsmæssige Dyrkning, behøve. Herfra udspringer Forpagterens og Jordeierens Fordeel — herved bestaaer Manufacturisten og Kjøbmanden — herfra kommer den største Deel af Statsindtægterne. Afgrødernes sælgelige Deel ansees derfor medrette, som Kilden til al politisk Magt og personlig Nydelse. Uden hiint Overskud kan man — med saa Undtagelser — hverken tænke sig blomstrende Byer — hverken Land, eller Søetat — hverken høiere Kunster eller finere Manufacturer — hverken Oplysning eller andre Landes Nydelser og Overdaadigheder, ligesaa lidet, som de cultiverede og polerede Selskaber, hvorved ei blot Indbaa- nerne opbygges og vorde værdigere, men som endog velgjørende virker paa hele Samsundet. Hvad Anstrængelse burde da ei finde Sted og hvad Op- muntring gives for at bevare eller forsøge saa væ-

fentligt Hjælpemiddel, Grundvolden til vor Nationallykke!

For at give et Begreb om, hvad der ved hensigtsmæssig Dyrkning kan i saa Henseende udrettes, omtaler Forfatteren to Nvlsbrug, nemlig Hr. Brauns i Markle og Hr. Walkers i Mellen-dean, af hvilke den første har stærkt Leer, den anden Sandjord at dyrke.

Den første Nvlsbrug bestaaer af 670 Acres, (omtrent 480 Edr. Land) hvorpaa underholdes 91 Mennesker, da alle hans Folk ere gifte, og ikke desto mindre kan han, et Aar i andet, sælge meer end 4 Edr. Sæd og 21 Pd. Kjød for hver Acre (10,000 □ Allen) hans Nvlsbrug indeholder, eller 2,880 Edr. Sæd og 14,070 Pd. Kjød.

Hr. Walkers Nvlsbrug bestaaer af 2,866 Acres, hvorved 250 Mennesker finde Underhold, og hvorfra sælges aarlig 19,086 Edr. Sæd og 98,000 Pd. Kjød. Til disse allerede i sig selv betydelige Frembringelser bør endnu sæies Huder, Skind, Uld, Talg og adskillige andre Ting, der ere mange vigtige Fabrikers raae Material, og som maae have stor Værd, skjøndt denne ved saadanne Frembringelsers foranderlige Pris, ei kan nøiagtigen bestemmes.

Her see vi hensigtsmæssig Dyrknings velgjørende Følger, og vi kunne ei undlade at spørge: Hvilken indenlandsk Vindstibelighed eller uden-

landst Handel kan frembringe en Virkning, der kunde være lig den, vi skulde see, om saadan Dyrkning fandt Sted i hele Landet.

Men Nationens Lykke beroer, som allerede anmærker, ei blot paa en betydelig Produktion, men ogsaa paa den Priis, hvortil Produktet kan sælges, om denne er saa høi, at Gjenfrembringelse derved kan opmuntres. — Under Englands sidste Krig fordoblede Jordbrugernes og Jordeier-nes Indkomster ved den store Mængde Produkter, der kunde bringes tiltorvs, og ved de høie Priser, derfor gaves. Disse to Klasser bleve derved istand til at udrede de meget høie Afgifter, som Regjeringen paalagde dem; at iværksætte betydelige private Foretagender; at ernære en talrig Arbeidsklasse, for hvem Levnetsmidlernes høie Priis ei blev trykkende, da den stedse kunde faae tilstrækkelig Arbeide, der betaltes i Forhold til hiin; og endelig at forbruge en uhyre Mængde saadanne Artikler, som ved Handelen hidbragtes eller leveredes af indenlandske Manufacturer, hvorved disse to Induestrie-Grene atter blomstrede. Historien — saaledes udbryder Forfatteren — viser os intet Exempel paa en Nation, der i Udlandet har gjort saa store Anstrængelser, som England i hiin Krig, medens saamange Millioner Menneker hjemme nøde ei blot Livets Nødvendigheder og Behageligheder, men endog de Fleste, dets Overflødigheder, hvilket Alt udsprang fra det velindrettede Uger

brug, uden hvilket, hverken Handel eller Manufacturer havde bestaaet, eller de finansielle Hjælpe-midler kunde været tilveiebragte.

Men det er ei nok, at Landmanden ved hensigtsmæssig Dyrkning bliver istand til at frembringe et betydeligt sælgeligt Overskud, eller at dette betales ham saaledes, at han derved kan opmuntres til Gjenfrembringelse; han bør kunne have en tilstrækkelig Capital til sin Raadighed. — hvad enten denne eies eller laanes — for dermed paa kraftfuld Maade at kunne drive sin Avling. Dette er ei blot til Gavn for ham, men for det Hele; thi man kan ei nægte, at f. Ex. hundrede Personer kunne komme i Forlegenhed, om een Person, som man kunde kalde Hovedpersonen eller Kjedens første Leed, ei kunde betale 100 Rbd. Men Jordbrugeren er det første Leed i Rational-Circulationens store Kjede. Har han Penge nok, saa kan han betale sine Afgifter — Jordeieren bliver derved ei blot istand til at holde mange Arbeidere, men endog at kjøbe meget af Manufacturisten og Handelsmanden — denne kan da udføre Landets Frembringelser — Circulationen tager til — hvad udredes bør, kan betales, og hele Samsundet befinder sig vel. Det er tydeligt, at alt dette udspringer fra Jordbruget, der er første Leed i Circulationens Kjede, og hvis Grundvold er Ploven.

Man tør altsaa haabe, Erkjendelsen af den Sandhed, at Jorden er National, Velstandens Basis, og at Statsoeconomerne ville henvende deres Opmærksomhed paa de Midler, hvorved Agerdyrkningen kan hæves.

Man har gjentaget og næsten som Troesartikel antaget, hvad Swift har sagt: at den, der frembragte to Ax eller to Græsstraae paa den Plet, hvor før groede eet, havde gjort sig mere fortjent af Menneſkeheden og sit Land, end alle Politici tilsammentagne. Men denne Læresætning var i høieste Grad sophistisk, thi Agerdyrkningens Held beroer fornemmeligen paa Lovgivningen — Med Lov skal man Land bygge, sagde Danmarks store Konge — og derfor have de Lovgivere, der fjerne Hindringerne for Agerbrugets Opkomst, opmuntre Agerdyrkerne og paaſkynde Agerdyrkningens Forbedring, større Krav paa Nationens Tak, end de Landmænd, der have indført nogle praktiske Forbedringer, som de aldrig, uden under visse Love, havde været istand til at iværksætte. — Hvilken Dansſt kan læse denne saa sande Ytring, uden med Taknemmelighed at erindre de Velgjerninger, som en faderlig Reaiering, fra Stavnsbaandets Løsning til Høynsforordningens Tillæg, har tildeelt de danske Landmænd, og hvo kan tilbageholde Ønsket, at endnu nogle Baand maatte løses, f. Ex. det der hæfter paa Bønderjordernes Bortforpagtning og paa Brønderierne, da hiint stand-

fer Udbredelsen af et kraftfuldere Agerbrug, og dette, ved at berøve Jorderne en Deel af det, der kunde forøge disses Kraft og ved at formere Arbeidsanstængelsen, formindsker Massen af Landmandens sælgelige Produkter.

Korfatteren vedbliver: Vel have mange dueelige Mænd forkastet Opmuntrings-Systemet, foreledte dertil ved de Misbrug — maaskee Misgreb — som derved lettelligen finde Sted. De have meget dvælet ved det Svar, som en af de største franske Handelsmænd gav Colbert, da denne spurgte ham: "Hvad Regjeringen kunde gjøre for dem," — *Loissez nous faire!* De formene at man blot skal lade Enhver fuldkommen Frihed til, paa hvilkensomhelst Maade de ansee dem nyttigt, at udøve deres Haandtering, uden at Lovgivningen skal indblande sig deri. Men netop ved de Opmuntringer, som Regjeringen tildeelte Handel og Manufacturer, hævedes disse til deres nærværende Hoide. Hvorfor da ikke ogsaa Agerdyrkningen? Bist nok er det bedre, at overlade Agerdyrkningen til sig selv, end at give hensigtsløse Love. Men fjernes Hindringer og tildeles Agerdyrkeren positiv Opmuntring, saa skal Agerdyrkningen stige med en Hurtighed og til en langt større Hoide, end ved det System, hvorved den overlades til sig selv. — Som Exempel paa, at hensigtsmæssig directe Opmuntring kan ogsaa hos os finde Sted, turde man maaskee regne Anvendelsen af den Ca-

vitals Kenter, som Hans Majestæt forrige Aar, med sand Kongelig Gavnildhed, stillede til Landhuusholdnings- Selskabets Raadighed. Det er troligt, og man har største Grund til at haabe, at de Bønder, der i tre Aar erholde en Hjælp af 100 til 150 Rbd. R. B. aarlig, til deres Jorders bedre Drist, ville ved Enden af dette Tidsløb erkjende, at deres Velstand ved den bedre Plan, hvorefter de i denne Tid have dyrket, er forøget; at de følgelig ville fremture paa den engang betraadte Wei, og ved deres Exempel lede mange af deres Jevnlige paa samme Spor. Jeg seer det klart, i det jeg kaster mit Blik i Fremtiden, at vore Bønderjorders bedre Dyrkning skal udgaae fra denne Foranstaltning; thi Exemplet virker mægtigen paa Bonden, især, naar det gives af Bonden, og hver efterlevende Danskt, skal da med sønlig Glæde see, Historiens sandrue Muse derhos end at sæie eet Blad til den Egekrands, hvormed hun skal omsnoe Frederiks Urne! Hun skal nævne hiin Gave og vise dens Følger!

De virksomste Midler, hvorved en viis og liberal Regjering kan fremme Agerdyrkningen, anseer Forfatteren for at være følgende: 1) Ved at fjerne Hindringer for Agerdyrkningens Opkomst; 2) ved at befrie den for de Børder, der især skade den; 3) ved at fremme gavnlige Kundskabers Udbredelse; 4) ved at skaffe indenlandske Produkter Fortrin paa Torvene; 5) ved at opmuntre til

Overskuddets Udsørsel; 6) ved hensigtsmæssigen at fremme raae Jorders Opdyrkning; 7) ved at understøtte vigtige Foretagender, saasom Udlæg af Veie, Canaler, Broer o. s. v.; 8) ved at fremme Oprettelsen af Selskaber, hvis Diemed er at understøtte saadanne Forbedringer, som overgaae privat Mandes Evne.

Som Exempel paa Hindring for Agerbrugets større Opkomst i England, anfører Forfatteren: at Jordeiendomme, som ligge i Fællig, kunne ikke udskiftes, med mindre alle Deeltagerne ere enige derom, og naar dette endog er Tilfældet, saa kan end ei Kronen, Corporationerne og de Umyndiges Bærger afgjøre Sagen, uden at Lovgivningen giver specielt Samtykke dertil.

Tiender in natura anseer Forfatteren — skærlig med Rette — som en af de Byrder, der tyngte haardest paa Agerbruget; men Kundskab, siger han med Bacon, er Magt; hvad gjør det ene Menneſke det andet overlegent? Hvorved frembringe Mogle rigere Afgrøder end Andre? Hvad hjælper Denne eller Hiin til at føre heldig Handel — til at oprette gode Manufacturer — til at opfinde fortræffelige Maskiner, uden Erhvervelse og hensigtsmæssig Anvendelse af Kundskaber, som Andre fattes.

Man kan neppe tvivle paa, at Landets Flor maae staae i Forhold til dets Indvaaneres Kundskaber. Men rimeligviis fordrer ingen Kunst flere

af disse, end Agerdyrkningen, skjøndt man i Almindelighed ei har erkjendt dette. For at kunne bevare Jordemonnets Frugtbarhed — for at dyrke det paa fordeeligst Maade — for at kunne vælge de bedste Agerdyrkningsredskaber og den meest passende Qvægslags — for at fede Qvæget med mindst Omkostning og sælge det i rette Tid og paa rette Sted — for at frelse Afgroden i det endog ugunstigste Høstveir — for at kunne iværksætte enhver Forbedring paa den meest hensigtsmæssige Maade o. a. m., behøves langt flere og mere forskjellige Kundskaber, end man ved første Biekast maaskee forestiller sig.

Men skjøndt almindelige landoeconomiske Kundskaber kunne være udbredte i et Land, siger Forfatteren, saa bekræftes dog ved Erfaring, at væsentlige Forbedringer blot finde Sted, naar man har Leilighed til at sammenligne de forskjellige Fremgangsmåder, som i samme Rige finde Sted — hvorfor just i samme Rige? — Skulde Kundskab om et gavnligt Foretagende i en Naboeetat, ei kunne være mig ligesaa god Veileder, som om det iværksattes inden Fædrelandets Grændser? —

Kundskaber herom, vedbliver Forfatteren, samles og udbredes bedst 1) ved Instituer til dette Bieemød; 2) ved Experimentgaard; 3) ved landoeconomiske Lærestole.

Hvad saadanne Instituter anbelange, anmærker Forfatteren, at Board of agriculture — Eng-

lands Landhuusholdnings-Selskab — har, uagtet sine ringe og indskrænkede Midler, frembragt de heldigste Virkninger. Ved dets Hjælp har Rigets endog fjerneste Provindser lært at kjende de Fordele, som ere udsprungne af den Dyrkningsmaade, som enhver især har betjent sig af, og som uden dette Selskabs Hjælp maastee havde behovet et Aarhundrede for at vorde bekjendt. Især har Erterretningerne fra de forskjellige Grevskaber havt betydelige Følger, dels ved de Discussioner, som derved ere foranledigede, deels ved den Kappelyst, derved er vakt, ved de Kundskaber, som ere udbredte, de Sandheder, som ere blevene bekræftede, og de Bilsfarelser, som ere blevene rettede.

Vi, som selv eie et Landhuusholdnings-Selskab, der ved endnu langt mindre Hjælpemidler, end Board of agriculture, har stiftet væsentligt Gavn for os, kunne bedst bedømme Rigtigheden af Forfatterens Paastand. Selv landoeconomiske Tidender har, i det korte Tidrum dette Skrift har bestaaet, bidraget til nyttige Kundskabers Udbredelse og Granstelystens Vakkelse, skjondt saadant — dette erkjender jeg villigen — egentlig maae tilskrives de Mænds Kundskaber og Erfaringer, der ere fremtraadte som Medarbeidere.

Det andet Middel til nyttige Kundskabers Indsamling er, siger Forfatteren, Experiment-gaarde. Agerdyrkningen kan aldrig bringes til Fuldkommenhed eller grundes paa rationelle og

ubedragelige Regler, men ved nøiagtigen iværksatte og iagttagne Experimenter. Hvo begjærligen har søgt, har alt for længe været nødt til at forlade sig paa tomme Formodninger eller ubeviste Sætninger. Det er paa Tiden, at Experimentgaardne oprettes under Regjeringens Bestyrelse, eller at Board of agriculture bemyndiges til at give passende Belønninger til Mænd, der gjøre nye Opdagelser eller bringe Kunsten til størst muelige Hvide ved at bestemme Grundsætninger for den. Vel kan man ei nægte, at mange agtværdige Mænd experimentere, for desmeer at oplyses og oplyse, men disse Experimenters Resultater blive ei altid almindeligen bekjendte, og derfor mindre nyttige, end om de iværksattes paa en Experimentgaard, der burde kunne besøges og undersøges af Enhver, der havde Lyst dertil. — Det vilde sikkerligen være meget gavnligt, slutter Forfatteren, om et Land, der eier saa store Indtægter, som dette, anvendte aarlig en maadelig Sum, var det end blot 5000 Pund i ti til tyve Aar, for derved at blive mere oplyst over Gjenstande, hvorved Landets Frembringelser, Velstand og Indkomster, kunne saare forøges.

Sandheden af denne Forfatterens Uttring er saa indlysende, at man mest maae undres over, den ei almindeligere erkjendes, og at Experimentgaardne ei oprettes i enhver Stat, hvor Agerdyrking er en væsentlig Erhvervskilde. Ja, man

maae virkelig end mere undres, naar man bemærker, at Landmændene selv, ei blot med Ringagt tale om en saadan Indretning, men endog som oftest belee den Mand, der, det vare nu af personlig Tilbøielighed eller af Lyst til at gavne, underkaster sig det saare maaisommelige og sædvanligen kostbare Foretagende, at experimentere. Han ansees som en Daare, der istedet for at pine ud af Jorden — et yndet Kunstord — alt hvad der er mueligt, befatter sig med at gjøre Kunster. Vee ham, om Uheld rammer, og hans Formue, som Følge deraf, formindstes. Da lyder fra alle Læber: Det kunde man jo letteligen forudsee! Som man reder, saa ligger man! Og ikke nok hermed, beviser man da, at hans Lære har været falsk, om han nemlig har dristet sig til offentlig at have en fra den sædvanlige, afvigende Mening; thi dette bliver jo tydeligt derved, at medens andre samlede Formue ved Agerbruget, blev han ei riig, mueligen endog fattig. — Var det end Folk af den mindre cultiverede Classe, som domte saaledes, da burde man i det mindste ei undre sig derover, thi naar man opkaster sig til Dommer over det der ligger uden for Synskredsen, saa maae Dommen vorde falsk; men man hører jevnlig samme Raisonnement af Mænd, der hører til den mere cultiverede Classe, og dette er — sørgeligt.

Udfaldet være nu forresten som det vil; naar en privat Mand paatager sig at experimentere, saa er det dog vist, at han aldrig kan udrette det, som blev mueligt paa en Experimentgaard, der styredes af et dueligt Subject. Man bliver flog, men sjelden riig af Erfaring, er et saare sandt Ordspog, og man kan neppe med Rette forlange, at en privat Mand aarlig skal underkaste sig et, maaskee for hans Formue betydeligt Tab, for at gavne Medborgere, der end ei yde det mindste Bidrag til Opdagelser, hvoraf de høste ligesaamegen Nytte, som den der har baaret Udgiften og haft Arbeidet. Desuden ere saa private Mænd i den Stilling, at de kunne aldeles offere Tid og Flid til gavnlige Experimenters Iværksættelse. Selv om de ere blot Landmænd, drages de ofte fra Experimenterne, for at paasee Gangen af det Arbeide, hvorfra deres Underholdning skal udspringe. — Nei, det er vist, at naar Experimentere skulle kunne gavne det meest muelige, saa maae de iværksettes paa en dertil bestemt Gaard, og af en duelig Mand, hvis eneste Bestjæftigelse og Pligt det er, at bringe Lyb i det Mærke, hvoraf Agerdyrkningskunsten endnu desværre omgives, skjøndt denne vist nok i den senere Tid, ved nogle fortjente Mænds Bestræbelser, paa enkelte Punkter er mindre mørk.

Spørgsmaalet bliver, som mig synes, blot, om Agerdyrknings, Theorie og Praxis kan ved Ex-

perimenter bringes videre og videre til Fuldkommenhed; thi maae vi først indrømme, at saadant virkelig kan være Tilfældet, saa kan man vel neppe nægte, at Experimentgaardene, det er: hensigtsmæssigen indrettede Steder til Experimentere, maae være ønskelige. — Jeg troer at dette ei vil være vanskeligt at bevise. — Lad os f. Ex. antage, at Gjødsning med Salt, som Engländerne nu saare anbefale, virkelig er en Sag af Bigtighed. Hvorledes skulle vi nu erfare dette, uden ved Experimentere? Disse lære os, om Saltet gavner eller skader; om det under alle Omstændigheder gavner eller skader, og i det Tilfælde, at det gavner Afgrøden, om denne Gavn da overveier tilstrækkeligen de Udgifter, som Salt og Arbeide har forarsaget. — Saaledes kunne vi tænke os Tusinder af Gjenstande, som ved Experimentere kunne ganske eller tildeels drages til Lyset. — Hvorpaa grunder hele Agerdyrkningskunsten sig, uden paa indsamlede Erfaringer, og hvorledes have vi erholdt disse, uden ved Experimentere? Hvad gjorde han, der første Gang saede et Korn, i Haab om at høste et Ax? Han experimenterede, thi han vidste ei med Visshed, om det Korn, som hans Haand nedlagde i Jorden, vilde trives og give ham et Ax. Han haabede dette; men Udfaldet skulde vise, hvorvidt han havde Ret, og da dette nu blev heldigt, saa vidste han af Erfaring, at han efter en nedlagt Kjerne kunde vente et Ax.

Men ei hermed tilfreds, ønskede han at faae to *Ar* af eet Korn, og forsøgte, om dette ei kunde vorde Tilfældet, ved at skjorne den Plet, hvort han nedlagte Kornet. Saaledes er Agerdyrknin- gen Skridt for Skridt gaaet frem ved Experimen- ter, og de indsamlede Erfaringer tjene den nu til Grundvold. Hvad gjorde *Ostris*, da han for- ste Gang satte Ploven i Jorden, og derved blev *Menneskehedens* maaskee største *Velgjører*, andet end experimenterer?

Det kan vel altsaa neppe nægtes, at kun ved Experimenter kan Agerdyrknings-Theorie og Praxis gaae frem til størst muelige Fuldkommenhed, og skulde man endda tvivle derom, saa erindre man blot, hvormeget Medicinen og maaskee end mere *Chemien* skylder sine Experimentatorer. Eller skulde man maaskee daarligen ville paastaae, at vi med Hensyn paa Agerdyrkingen allerede have naaet den størst muelige Høide? At vi blot be- høve ordentligen at iværksætte det, som vore Fædre have lært os, for at kunne afudsde Jorden de rige- ste Afgrøder? Det Urigtige i denne Slutnings- maade behøver dog vel intet *Beviid*. Den der blot har levet en *Snæs* *Ar*, og i denne Tid lagt *Mærke* til, hvad Agerbruget i Danmark var og er, vil indromme, at det i dette Tidrum er gaaet fremad. Hvormeget har f. *Ex.* ikke Agerbruget i *Holsten* og mange andre *Steder* hos os hævet sig ved *Mergling* og *Kloveravl*? men selv for disse 10de *Bind*s 1ste *Hefte*. (4)

Forbedringer, maae vi takke en eller anden Experimentator, hvis Navn, som en af Menneskeslægtens Belgjoreres, ei burde været glemt. — Men iuden Merglingen og Kloveravlens blev bekjendt, har sikkertilgode en daværende Classe af Landmænd, ligesom nogle nulevende, paastaet, at man allerede da vidste alt hvad man behøvede; men kunde hine nu see op af deres Grav, skulle de med Forbauselse skue, hvad deres Sønner have udrettet mere end de.

Det vilde være mig saare let at anføre en utallig Mængde Exempler til Beviis for, at kun ved Experimenter kan Agerdyrkningsvidenskaben og dens Udøvelse gaae frem med sikke Skridt; men jeg anseer dette som overflødig, og vil derfor blot spørge: kunne Experimentgaarder altsaa ei gifte væsentligt Gavn?

Dette kan vel ikke nægtes, men man spørger dog formodentlig atter: Hvor have de stiftet Gavn? Experimenter, hvis gavnlige Indflydelse sporedes i Agerbruget, iværksattes for det meste af private grænstelystne Mænd, der maaskee i det de søgte et, fandt et andet. — Dette nægter jeg ikke, og selv dette, at man kan finde et naar man søger et andet, a' er til Fordeel for Experimenterne, hvis Virkekreds derved, saa at sige, ikke har Grændse. Men jeg seer desuden, at hiint Spørgsmaal udspringer derfra, at man forblander landoconomiske Instituter, det er Læreanstalter for unge Land-

mand, med Experimentgaard. Disse tvende have vist nok ofte, maaskee endda ikke saa hensigtsmæssigen, været forenede. Jeg troer nemlig, at den unge Landmand bedst dannes i Skolen af det bedst muelige Agerbrug, medens Experimenterne, af hvilke mange mislykkes, og efter deres Natur maae mislykkes, egentlig kun passe for den mere dannede eller fuldendte Landmands Dine, da hinder ei er istand til fuldkommen at fatte dem, eller følge deres Gang, letteligen undfanger urigtige Begreber om den Gjenstand, som er underkastet Provelse, og maaskee, om Provens Udfald er ugunstig, endog faaer mindre Agtelse for Experimentatoren, der mueligen endog er hans Lærer. — Et landoeconomisk Institut kan forresten ved mange tilfældige Omstændigheder, ligesom hvert andet Institut, mislykkes eller mindre lykkes, end man ønsker; men saadant har intet Sammenhæng med Experimentgaarden, hvis eneste Diemed bør være, at udbrede mere Lys over landoeconomiske Gjenstande, hvis Savn eller Skade i Praxis, ei almindeligen erkjendes.

Men skal en saadan Indretning kunne virke med Kraft, saa koster den meget, og hvor findes desuden et dueligt Subject til Experimentgaardens Bestyrelse. — John Sinclair siger: Skulde en Nation med saa store Indkomster som England, ei kunne aarlig anvende 5000 Pund paa saatiogtue Undersøgelser. — Skulde Danmark ei kunne

anvende 5000 Rbd. om Naret til samme Diemed,
 og skulde virkelig blandt dets Sønner ei findes en
 eneste Mand, der besad Mand og Villie, som
 gjorde ham sticket til at forestaae en saadan Ex-
 perimentgaard? Jeg kan ei tvivle derpaa, men
 indrømmer forresten, at Foretagendets Udfald for-
 nemmeligen vilde beroe paa Forstanderens Duelig-
 hed og Flid. — Skulde jeg male Billedet af den
 Mand, som jeg ansaae sticket til at staae i Epid-
 seu for en saadan Indretning, da vilde jeg be-
 tegne ham saaledes: Han maatte ei være blot
 Theoretiker og ligesaa lidet blot Practiker. Hiin
 vilde formodentlig stedse lempe Practiken efter hans,
 maaste endog ei grundlagte, Theorie, og denne
 saae maaste Phænomenerne, uden at være istand
 til at begribe dem, end mindre at forklare dem.
 Troede Theoretikeren at have gjort en Opdagelse,
 saa maatte han spørge Practiken, om den ogsaa
 var virkelig, eller blot et Skygebillede, og naar
 denne, uden Theoriens Hjelp, fandt noget, saa
 maatte denne forklare, hvorledes eller hvorfor. —
 Experimentgaardens Forstander maatte desuden,
 saa at sige, være født til Experimentator. Han
 maatte, foruden de fornødne Kundskaber, have et
 skarpt Blik til at følge Experimenternes Gang,
 til at opdage Virkningerne og udgrænse deres
 Aarsager, ligesom en vis Tact, om jeg saa maae
 udtrykke mig, ved Sværksættelsen af Experimen-
 terne, der uden denne sjelden Lykke. En indvor-

tes Stemme maatte desuden falde ham til denne Bestjæftigelse — jeg behøver ei at anføre Exempler paa, hvormeget ved denne i andre Henseender er udrettet — der aldeles ikke maatte betragtes som et Levebrød, hvis Byrder man underkaster sig, men letter sig det meest muelige. Han maatte toertimod føle sig lykkelig ved at experimentere, og hver nyttig Opdagelse maatte fylde hans Barm med den Glæde, som den ædle Mand, der har gjort Medmennesker vel, føler. Han burde desuden have god Helbred og den Haardsørhed, hvorved han blev istand til, i lige Grad at trodse Solens brændende Straaler og den skyllende Regn. — Saaledes udrustet, kunde en Experimentgaards Forstander uimodsigeligen stifte meget Gavn. Kun maatte man aldrig glemme, at Experimentgaarden aldeles ikke skulde eller kunde bringe Pengeindtægt. De samlede Erfaringer og de nyttige derfra udbredte Kundskaber, maatte være dens Udbytte, og naar den dnelige Forstander blot samlede hine og udbredte disse, da burde Regjeringens Tilfredshed og Medborgeres Tak være hans sikke Løn.

Jeg berører kun i Forbigaaende, at man ogsaa har indvendt mod Experimentgaarde, at det Land, som opretter saadanne, deler Fordelen af de der gjorte Opdagelser med hele Verden, medens det ene bærer Byrden og Udgiften. Denne Indvending, der vel er sand, tyder paa en snæver Sjæl; og er det ikke netop den Uforbeholdenhed:

hvormed Landmanden meddeler Landmanden sine Opdagelser, og lader ham tage Deel i de deraf flydende Goder, der gunstigen characteriserer denne Stand frem for saa mangen anden. Ei skriver Landmanden, liig hine Fabrikanter, ved sit Grandsfælsjæl: No admittance but f r business — hans Foretagender indhylles ei i London. Ligefom det raae Material, vi bearbejde, er det samme; ligefom vor store Arbeidsstue og det Lys, som der skinner for os, er det samme; saaledes ere ogsaa vore erhvervede Kundskaber og Erfaringer tilføds, og, naar vi kunne med vore Kundskaber gavne den mindre oplyste, saa spørge vi ei: hvem eller hvor? Lad altsaa hele Verden tage Deel i det Gode, som vi mueligen ere istand til at opdage. Eren og Bevidstheden at have gavnet Samfundet, forbliver os!

Dog — det er Tid, at jeg atter vender mig til vor Forfatter, som jeg maastee alt for længe har forladt. —

Han anseer end videre landoeconomiske Lærestole ved Academierne, som Midlet til landoeconomiske Kundskabers Udbredelse. — Disses Nytte, siger han, kan neppe kaldes i Tvivl. Ved dem kunde voré studerende Personers Opmærksomhed tidligt henvendes til den nyttigste af alle Kundskabsgrene. Kom de engang til at eie Jord, saa kunde de Kundskaber, som de i deres Ungdom havde samlet, blive dem til største Nytte.

Ogsaa i denne Henseende underskriver jeg aldeles Korfatterens Mening, fuldkommen overbevist om, at en Professor i Landoeconomien kan fra sin Lærestol stifte saare megen Gavn. Men ogsaa han bør ei være blot Theoretiker, og Praktiken, som han forresten just ei behøver at kunne iværksætte, maae være ham saa bekjendt, at han i sit Foredrag ei støder an imod dens Regler, og derved, især hos den yngre Tilhører, der mueligen kan have levet paa Landet, og derfor kjender det practiske, taber en Deel af den Agtelse, uden hvilken han intet udretter. Man maatte være blind eller forsætlig lukke Dinene, for at paastaae, at en saadan Professor ei kunde gavne ved sit Foredrag. — Jeg vil ikke engang tale om, at han kan foredrage de Hjelpevidenskaber, der have saa mægtig Indflydelse paa Landoeconomien selv — som for Ex. Agricultur, Chemien eller Dyrelægevidenskaben. — Selv ved at foredrage den rene Landoeconomie kan han saare gavne. Han kan f. Ex. afveie de forskjellige Dyrkningsystemers gjensidige Værd, og derved frie den unge Landmand fra at vorde eensidig. Han kan ved Theoriens Lyg lære denne at kjende Aarsagerne til de Virkninger han skuer, men ei begriber, og derved end ydermere lære ham at gaae frem med sikke og stadige Skridt, og frie ham fra at komme paa Afveie. Kort, den duelige Professor i Landoeconomien maae, lig den medicinske eller chirurgiske Professor, der

gjør sin Discipel bekendt med det menneskelige Le-
gens Indretning, og lærer ham at kjende dets
Egenskaber, saavel den Kraft det kan have, som
den Svaghed det ofte besidder, og Midlerne til at
bevare hiin, som at hæve eller formindske denne —
han maae, gjentager jeg, liig denne, efter at han
har lært den unge Landmand at kjende Egen-
saberne ved de forskjellige Jordarter, kunne lære
ham, hvorledes enhver især, og ved hvilke Midler
den bedst behandles; hvorledes dens Kraft hensigts-
mæssigen benyttes, dens Svaghed hæves o. a. m.;
han bør give en aarlig Oversigt af sin Videnskabs
Fremstriden i Theorie og Praxis, hvorved han
bedst beviser, at han følger denne, og herved kom-
mer han desuden, naar disse bekendtgjøres, Land-
mændene, der som oftest ikkuns have Leilighed at
læse lidet, til Hjelp. Men ogsaa han maae være
brændende for sin Videnskab, som han med Kraft
og Tydelighed maae foredrage. Da vil han ei fat-
tes Tilhørere, og da vil han virke til disses Gavn!

Saa ufuldstændig denne Oversigt af dette
høist mærkværdige Skrift er, og saa faa Bemærk-
ninger jeg end har tilladt mig, indtage disse dog
betydelig Plads. Jeg undlader derfor denne Gang
at sige mere, men skal fremdeles meddele Læserne,
enten i Oversættelse eller Udtog, meer af dette
lærerige Skrift.

Strandmøllen i 1818.

J. Chr. Drewsen.

Dette Skrivt blev af Forfatteren sendt til Hans Majestæt, vor allernaadigste Konge, der, efter at have hørt Landhuusholdnings-Selskabets Dom derover, behagede allernaadigst at befale, at Skrivtet skulde for Kongelig Regning oversættes, og at Landhuusholdnings-Selskabet skulde have Tilsyn med Oversættelsen.

Der arbeides allerede med megen Iver derpaa, og det er høist sandsynligt, at dette lærerige Skrivt allerede i den kommende Sommer kan overleveres de danske Landmænd.

1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900